

ÅLESUND KOMMUNE

RÅDMANNEN

239

PLAN- OG KIRKEDEP.
M

Saksnr. 2006/3491 Dato 05/12/06

K:-501

PLAN-ØKONOMI- OG RESSURSENHETEN

Saksbehandler
Brit Andreassen
Tlf 70 16 20 12

Det kongelige kultur- og kirkedepartement
Postboks 8030 Dep

0030 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
BA/06/743-7/ C84

Dato:
01.12.2006

ÅLESUND KOMMUNE - HØRINGSUTTALELSE OM NOU 2006:2 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE

Vedlegg:

1. Sakspapir til Ålesund bystyre i møte 30.11.2006
2. Staten og Den norske Kirke – spørsmål til høringsinstansene

Ålesund bystyre har i sitt møte den 30.11.2006 avgitt høringsuttalelse til NOU 2006:2 – Staten og Den norske Kirke.

Ålesund bystyre vedtar følgende høringsuttalelse som oversendes departementet sammen med spørsmålene på vedlagte skjema.

Pkt 1

Den norske kirke organiseres som

Alternativ 1

Lovforankret folkekirke hvor Grunnlovens nåværende bestemmelser om Den norske kirke fjernes men det inntas en ny verdiparagraf.

3 stemmer

Alternativ 2

Selvstendig folkekirke på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn og Grunnlovens nåværende bestemmelser fjernes og det inntas en ny verdiparagraf.

15 stemmer

Alternativ 3

Grunnlovsforankret folkekirke, som er dagens statskirkeordning, videreføres og dagens Grunnlovsbestemmelser blir opprettholdt.

40 stemmer

Alternativ 4

Ingen mening

2 stemmer

Postadresse: Sentralbord
Serviceboks 21 Tlf 70 16 20 00
6025 ÅLESUND Faks 70 16 20 01
postmottak@alesund.kommune.no

Besøksadresse:

www.alesund.kommune.no

Tlf 70 16 20 00 Bankgiro: 6550.05.05200
Faks 70 16 20 01 Å.K.org.: 942.953.119

Enstemmig vedtatt:

1. Finansiering

Offentlige bevilgninger står som hovedfinansiering kombinert med eventuell medlemsavgift.

2. Gravferdsforvaltning

Kommunen bør overta ansvaret for gravferdsforvaltningen og stå for finansieringen av denne tjenesten. Kommunen kan inngå avtale med Kirkelig fellesråd om å utføre oppgaven slik som dagens ordning er. Det innføres ikke egen gravferdsavgift.

Begrepet kirkegårder endres til gravlund eller gravplass i lovverket.

Vigsling av nyanlegg skjer felt for felt istedenfor at hele anlegget vigsles som tidligere.

Faglig forum med rådgivende funksjon i forholdet fellesråd/kommune opprettes.

3. Fredede og verneverdige kirker

Fredede og verneverdige kirker bør eies av soknene så lenge de fungerer som menighetskirke.

Fredede og verneverdige kirker som tas ut av bruk bør overføres til staten. Den

tilskuddsordningen som er etablert for kirkebygg bør også utvides til å gjelde for fredede og verneverdige kirker.

4. Eiendomsretten

Soknene skal fortsatt ha full eiendomsrett over kirker, kirkefond, kirkegårder m.m. Fredede og verneverdige kirker som er tatt ut av bruk, overføres til staten.

Vedtatt med 46 stemmer:

Opplysningsvesenets fond (OVF) anses som statens eiendom og fellesskapets verdier.

Bygg og eiendommer som i dag er i kirkelig bruk, overføres til Den norske kirke og kirken får full råderett over disse eiendommene. De andre eiendommene beholdes av staten eller avhendes dersom det er aktuelt.

OVF besitter også 11000 festetomter og disse bør gjennomgås med tanke på innløsning der det er aktuelt. Verdiene ved salg tas inn i et samlet booppgjør.

Allmennhetens interesse for jakt og fiske må opprettholdes utavhengig av eierforholdene.

Med hilsen

Brit Andreassen
rådgiver

SAKSPAPIR

HØRINGSUTTALELSE - NOU 2006:2 - STATEN OG DEN NORSKE KIRKE

Dokumentinformasjon:

Saksbehandler:	ArkivsakID: 2006000743	Avgjøres av: B
Brit Andreassen	JournalID: 2006037159	
Tlf: 70 16 20 12	Arkiv: K2-C84	
E-post: postmottak@alesund.kommune.no		

Politisk behandling:

Organ:	Møtedato:	Sak nr.
KOMITÉ FOR KULTUR, MILJØ OG VERDISKAPING	15.11.2006	056/06
ÅLESUND BYSTYRE	30.11.2006	133/06

Vedlegg:

1. Brev fra Det kongelige Kultur- og kirkedepartementet dat. 24.04.2006 vedlagt skjema for utfylling
2. Brosjyre med hovedtrekkene i NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke
3. Høringsuttalelse fra Ålesund Kirkelig fellesråd – sak nr 34/2006 i møte den 26.10.2006

Utrykte dokumenter i saken:

NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke

Saksopplysninger:

Det kongelige Kultur- og kirkedepartementet har i brev av 24.02.2006 sendt NOU 2006:2 – Staten og Den norske kirke ut på høring.

Formålet med utredningsarbeidet var å skaffe grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles.

Høringsuttalelsen kan ha form av en avkryssing i skjemaet, som departementet har sendt ut, sammen med kommentarer eller en større høringsuttalelse.

Høringsfristen er satt til 1. desember 2006.

NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke er på hele 215 sider og innholdet er omfattende. Den er ikke vedlagt saksutredningen, men følger saken som uttrykt vedlegg. Det er mulig å

hente ned en elektronisk utgave av utredningen på Internett på følgende adresse:

<http://www.dep.no/kkd/norsk/dok/hoering/bn.html>.

Vedlagte hefte, *Statskirke - om forholdet mellom staten og Den norske kirke*, presenterer hovedtrekkene ved utvalgets utredning og anbefaling.

I den videre fremstillingen, er utvalgets forslag til anbefalinger tatt inn under de forskjellige kapitler.

Kapitel 1 - Mandat og arbeidsform

I 2002 ble det i stortinget foreslått å oppnevne en bredt sammensatt offentlig kommisjon for å vurdere forholdet mellom stat og kirke. Storkomiteen gikk i sin innstilling inn for dette og et enstemmig storting sluttet seg til innstillingen.

Regjeringen fulgte opp vedtaket og oppnevnte i mars 2003 et offentlig utvalg på 20 medlemmer kalt "Gjønnes-utvalget".

Formålet med utredningen er å gi grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Det legges til grunn av Den norske kirke fremdeles skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Med henblikk på formålet, skal utvalget vurdere:

1. *Statskirkeordningen i sin helhet slik den er utformet og virker i Norge.*
2. *Mulige eller ønskelige reformer innenfor rammen av det en med rimelighet kan karakterisere som en statskirke.*
3. *Alternativ til statskirkeordningen og overgangsordninger ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen.*
4. *Finansiering av kirkelig virksomhet, herunder spørsmål knyttet til medlemsavgift, livssynsavgift, skatt og statlige/kommunale bevilgninger.*
5. *Gravferdsforvaltning.*
6. *Ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker.*
7. *Eiendomsretten til kirker og kirkegårder, andre aktuelle eiendommer, opplysningsvesenets fond m.v. ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen.*
8. *Hvilke konsekvenser foreslåtte endringer i kirkeordningen antas å ha for blant annet oppslutningen om Den norske kirke, for det åndelige liv, for kirkelig undervisning og diakoni, for vår kultur og for verdigrunnlaget i vårt folk.*

Det forutsettes at utvalget i tilknytning til sine tilrådinger legger fram konkrete forslag til nødvendige endringer i Grunnloven og/eller annen lovgiving.

Det bør være et mål for utvalget å foreslå løsninger som kan få bredest mulig oppslutning og som sikrer at kirkens medlemmer opplever å ha sin kirke i behold og at samfunnets verdiforankring ikke svekkes. Utvalget bør konsentrere seg om forholdet mellom staten og Den norske kirke. Det må tas nødvendige hensyn til ivaretagelse av religionsfriheten, uten at det dermed forutsettes at utvalget utreder religionspolitiske spørsmål generelt.

Det er ønskelig at utvalget arbeider i dialog med kirkelige organer og andre aktuelle aktører i samfunnet.

Utvalget kan utarbeide delrapporter med mulige og alternative grunnlovsforslag. Disse må foreligge på et tidspunkt som gjør et mulig at det i Stortinget, kan fremsettes grunnlovsforslag innenfor den fristen som gjelder for slike forslag inneværende stortingsperiode. Utvalget skal legge fram sin utredning innen utgangen av 2005.

Utvalget avgav sin utredning til Kultur og kirkedepartementet 31. januar 2006.

Kapitel 2 - Sammendrag

Innholdet i kapitlet er tatt igjen nedenfor under de forskjellige kapitlene.

Kapitel 3 – Historisk tilbakeblikk

Statskirkeordningen har eksistert i Norge i flere hundre år og historisk tilbakeblikk tar for seg perioden fra starten og fram til nåtid. Det redegjøres i dette kapitlet for etableringen og utviklingen av statskirkeordningen.

Kapitel 4 – Statskirkeordningen

I dette kapitlet beskrives hovedtrekkene for hvordan statskirkeordningen er regulert og fungerer i dag. Kapitlet omhandler kirkesyn og kirkeordning, rettslig grunnlag og utforming, organisasjon, tro og livssyn i Norge, europeisk perspektiv, tros- og livssynsfrihet og statskirkeordningen,

Kapitel 5 - Fremtidig kirkeordning

Utvalgets flertall på 18 medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning oppheves og at det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke.

Et flertall av disse, 14 medlemmer anbefaler at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke, hvor Grunnlovens § 2 annet ledd fjernes.

Et mindretall av disse, 4 medlemmer, anbefaler at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke hvor også Grunnlovens § 2 annet ledd fjernes, men det tas inn en verdiparagraf.

2 medlemmer anbefaler en fortsatt grunnlovsforankret folkekirke hvor grunnlovens bestemmelser opprettholdes.

Utvalget samlet mener at siste setning i grunnlovens § 2 annet ledd oppdrageransvaret bør fjernes.

Forslagene er vist i tabellen nedenfor:

KIRKEORDNING	Lovforankret Folkekirke (14 medl)	Selvstendig Folkekirke (4 medl)	Grunnlovsforankret Folkekirke (2 medl)
Rettslig forankring	Særlov gitt av Stortinget	Trossamfunnsloven	Grunnloven
Øverste myndighet	Kirkemøtet	Kirkemøtet	Kongen i kirkelig statsråd
Utnevning av biskoper og proster	Kirken står fritt	Kirken står fritt	Kongen i kirkelig statsråd (ev bare biskoper)

En **lovforankret folkekirke** forutsetter at Grunnlovens nåværende bestemmelser om Den norske kirke fjernes, herunder § 2 annet ledd om den evangelisk-lutherske religion som statens offentlige religion, men at det inntas en ny verdiparagraf.

Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet.

Biskoper utnevnes av kirkens egne organer på grunnlag av bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis en særlig tilknytning til staten gjennom en kirkelov gitt av Stortinget – utformet som en kortfattet rammelov og forankeres i grunnlovsbestemmelse.

Den norske kirke skal fortsatt være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant medlemmene. Den norske kirke skal også i fremtiden spille en betydelig rolle som trossamfunn og som samfunnsinstitusjon.

Kirkens selvforståelse og egenart som trossamfunn må ivaretas slik at den kan oppfylle sin oppgave som kirke og styrke sin rolle som folkekirke. Kirkens demokratiske strukturer er gjennom de senere år bygd ut på alle nivåer og kirken har egne organer som kan overta de oppgaver som Kongen (regjeringen) i dag ivaretar.

Forholdet mellom kirke og folk fremstår som viktigere enn forholdet mellom kirke og stat og folks tilhørighet i menighetene er avgjørende for kirkens fremtid og ikke ordningen av forholdet mellom kirke og stat.

Dette innebærer full tros- og livssynfrihet og ivaretar retten til å uttrykke sin tro og sitt livssyn i det offentlige rom. Dette kan forhindre at tro og livssyn blir redusert til et rent privat anliggende.

Den lokale menighet er i dag organisert i to ulike virksomhetsområder – prestetjenesten og menighetsrådets virksomhet. De er også to arbeidsgivere – staten for prestetjenesten og soknet gjennom kirkelig fellesråd. Staten finansierer prestetjenesten mens kommunen finansierer de øvrige ansatte. Den anbefalte kirkeordningen gir et annet og større rom for bedre samordning eventuelt fullstendig sammenslåing av den todelte organiserte virksomheten.

Dersom Den norske kirke ikke lenger skal være en del av statsforvaltningen, men etableres som en *selvstendig folkekirke* på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn, innebærer det at Grunnlovens § 2 annet ledd skal fjernes og det tas inn en ny verdiparagraf.

Det innebærer et tydelig skille mellom politisk makt og kirkestyre.

Virksomheten reguleres gjennom en felles lovgiving for alle tros- og livssynssamfunn og må betraktes og behandles som et trossamfunn.

Politiske organer skal ikke bestemme noe som går på kirkens grunnlag, oppdrag og måte å fremtre på ut fra sin egenart.

En selvstendig folkekirke er den ordningen som synliggjør klare og best ivaretar kravet om likebehandling for alle tros- og livssynssamfunn.

Dersom dagens statskirkeordning med *grunnlovsforankret folkekirke* videreføres vil dagens grunnlovsbestemmelser bli opprettholdt.

Det bør vurderes å endre prosedyrene for bispeutnevnelser, slik at Kongen (regjeringen) utnevner en av de tre som har fått flest stemmer.

Endre prostestillingene fra embetsmenn til statlige tjenestemenn, slik at de ikke lenger utnevnes av Kongen (regjeringen).

Det bør vurderes å legge prestetjenesten inn under soknene / felleråd / prostiråd for å få samme tilsettingsmyndighet og arbeidsgiver i lokalkirken.

Gjøre kirkeloven enklere, mer som en rammelov, med tilsvarende delegasjon til Kirkemøtet.

For å styrke demokratiet og for å skape større engasjement bør en endre valgordningene.

Mindretallet mener også at det er dagens statskirkeordning som best sikrer at Den norske kirke er der for alle som ønsker det og som best sikrer en tilstrekkelig lav terskel for at alle skal kunne føle seg hjemme i kirken uansett trosengasjement.

Mindretallet frykter at fjerning av paragrafer som omfatter den lutherske lære og de tilhørende ordninger vil skape et konstitusjonelt tomrom som en ikke skuer rekkevidden av.

Et samlet utvalg anbefaler at siste setning i Grunnlovens § 2 annet ledd om oppdrageransvaret fjernes.

Kapitel 6 – Finansiering

Utvalget bestilte en ressursbetenkning fra Kirkerådet og den betenkningen har utvalget holdt seg til. Utvalget sier at betenkningen gir et godt utgangspunkt, men kirken må markere sitt ressursbehov ut fra egen forståelse av gjeldende lov- og regelverk og sine strategiske målsettinger.

Det kommer frem at flertallet i utvalget mener det er behov for økt ressurstilgang, mens mindretallet mener at det ligger utenfor utvalgets mandat å uttale seg om hvilke ressursnivå kirken har behov for.

Hele utvalget er enig i særskilte ressurser til omstilling i en overgangsordning. Dersom staten pålegger kirken oppgaver, skal det finansierers gjennom økt offentlig støtte.

Soknet er den grunnleggende enhet i Den norske kirke og kan ikke løses fra denne. Soknet har selv rettigheter og plikter, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling ovenfor domstol og andre myndigheter. Menighetsrådet treffer avgjørelser og opptrer på vegne av soknet når det ikke er fastsatt i kirkelov, kirkeordning eller i medhold av disse at myndigheten er lagt til annet kirkelig organ.

Staten vil ved flertallsforslaget få en merkostnad på over 2 mrd kroner, mens tilsvarende bevilgning kommer til fradrag for kommunenes forpliktelser overfor den lokale kirke.

En finansieringsmåte kan være medlemskontingent. Denne kan være en differensiert kontingent i forhold til inntekt. Den kan være en fast kontingent med særskilte satser for ulike medlemsgrupper, eksempelvis husstander, studenter, pensjonister og lignende.

Medlemskontingent kan kreves inn av det offentlige eller av kirken selv.

Avgiften er anslått å ville innbringe anslagsvis 900 mill kroner til kirkens lokale virksomhet som i dag ikke er finansiert over offentlige budsjetter.

En annen finansieringsmåte er at staten krever inn øremerket obligatorisk avgift/skatt (livssynsavgift) til tros- og livssynssamfunn fra alle innbyggere. Særskilt avgift eller over skatteseddelen, mot at den direkte personbeskatningen reduseres tilsvarende. Den innbetalt avgift fra de som ikke er medlem i noe tros- eller livssynssamfunn kan gå til et kulturelt eller veldedig formål.

Dersom kommunen fortsatt skal ha et ansvar for finansiering av lokale kirker, bør dette lovreguleres jf gjeldende kirkelov § 15.

Når det gjelder **lovforankret folkekirke** anbefaler 15 medlemmer at offentlige bevilgninger skal fortsatt stå som hovedfinansieringen, med statlige tilskudd som dekker lønninger og tilknyttede personalkostnader og kommunale tilskudd som dekker bygning, forvaltning, vedlikehold og drift av kirkebygg. Dette kombineres med medlemsbidrag og dekke menighetens øvrige virksomhet.

Den lokale menighet er i dag organisert i to ulike virksomhetsområder – prestetjenesten og menighetsrådets virksomhet. De er også to arbeidsgivere – staten for prestetjenesten og soknet gjennom kirkelig fellesråd. Staten finansierer prestetjenesten mens kommunen finansierer de øvrige ansatte. Den anbefalte kirkeordningen gir et annet og større rom for bedre samordning eventuelt fullstendig sammenslåing av den todelte organiserte virksomheten.

Fortsatt offentlige bevilgninger som hovedfinansiering for kirken er en forutsetning for at Den norske kirke kan videreføres som en landsdekkende folkekirke.

Mindretallet anbefaler at statlig grunnfinansiering av kirken og andre tros- og livssynssamfunn, som kan finansiere et nærmere definert minimumstilbud for medlemmene. Utover dette er det opp til kirken og de øvrige tros- og livssynssamfunn å fastsette ordninger for å sikre sine inntekter.

Et annet mindretall anbefaler en hovedfinansiering gjennom medlemsbidrag utformert som en medlemskontingent, supplert med offentlige tilskudd til særskilte formål, innføres over tid med offentlig grunnfinansiering i overgangsperioden.

Når det gjelder **selvstendig kirke** anbefaler 11 medlemmer at det gis en statlig bevilgning til Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn som kan finansiere et nærmere definert minimumstilbud for medlemmene.

Utover dette blir det opp til Den norske kirke og de øvrige tros- og livssynssamfunn å fastsette ordninger for å sikre egne inntekter.

Mindretallet anbefaler en hovedfinansiering gjennom medlemskontingent, supplert med offentlig tilskudd til særskilte formål.

Når det gjelder **grunnlovforankret folkekirke** anbefaler utvalget at offentlig bevilgninger skal fortsatt stå som hovedfinansieringen og anbefaler videre at den statlige bevilgningen overføres til Den norske kirke ved Kirkemøtet som disponerer og fordeler midlene.

17 medlemmer mener at finansiering av alle stillinger og personalkostnader overføres til staten, mens den øvrige ansvarsfordelingen mellom stat og kirken videreføres som i dag.

2 medlemmer av de 17 medlemmene mener at dagens ansvarsfordeling videreføres, mens mindretallet mener at kommunens finansieringsansvar skal falle bort og at de offentlige bevilgningene overføres samlet fra staten.

Kapitel 7 – Gravferdsforvaltningen

Uavhengig av hvem som skal ivareta ansvaret for gravferdsforvaltningen, mener utvalget at følgende retningslinjer bør gjelde:

- Det er et offentlig ansvar å sørge for gravplasser og etablere ordninger som sikrer at gravferd og jordfesting skjer i faste, ordnede og verdige former.
- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro og livssyn.
- Gravferd skal så langt det er mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.
- Det offentlige må tilsvarende ta ansvar for å skaffe til veie verdige livssynsfleksible seremonilokaler til bruk for innbyggere som ikke benytter kirkelige bygg til sine seremonier.

Uavhengig av kirkeordning, er det etter utvalgets mening to alternative steder å plassere ansvaret for gravferdsforvaltningen, hos kirkelig fellelsråd eller hos kommunen.

Utvalget konstaterer at det er ulike meninger om hvorvidt gravferdsforvaltningen fortsatt skal ivaretas av kirkelig fellelsråd. De ulike meningene avhenger dels av egen tros- og livssynsmessig tilhørighet, dels av hvilket prinsipielt syn den enkelte har på saken.

Flertallet i utvalget mener at forvaltning av gravferd er en allmenn oppgave og anbefaler at gravferdsloven endres slik at kommunen kan overta gravferdsforvaltningen. Det begrunnes med at det ville sikre større likestilling mellom de ulike tros- og livssynssamfunn.

Det åpnes for at kommunen kan vedta å sette gravferdsforvaltningen ut igjen til Den norske kirke ved kirkelig fellelsråd, dersom det er formålstjenlig, siden Den norske kirke har lang erfaring med gravferdforvaltning.

Utvalgets mindretall anbefaler at kirkelig fellesråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder utgjør en integrert helhet de fleste steder.

Mindretallet mener også at det ikke er registrert noe ønske i flertallet av befolkningen om å flytte ansvaret over på kommunene, og at de fleste er fornøyde med måten kirkelig fellesråd ivaretar ansvaret på. Dette er i tråd med ordningen i alle de andre nordiske landene.

Når en skal vurdere hvem som skal videreføre gravfredsforvaltningen er det viktig å se på de fordeler som hver av ordningene har.

Dersom kommunen overtar vil det etter utvalgets mening ha følgende fordeler:

- Det tydeliggjør at det er et offentlig ansvar å sørge for at alle innbyggere får en verdig gravplass og at gravferd skjer i ordnete og faste former.
- Brukere som ikke er medlemmer av Den norske kirke kan oppleve det mindre problematisk å bli møtt med en nøytral instans ved gravferd.
- Skillet mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de religiøse og seremonielle blir tydeligere.
- Kompetanse og ressurser kan utnyttes bedre, da de som har praktisk arbeid med gravstedene også kan ha andre arbeidsoppgaver i kommunen.
- Den norske kirke blir frigjort fra en stor og ressurskrevende oppgave.
- Et ikke-kirkelig organ blir klageinstans.

Mindretallet i utvalget anbefaler at kirkelig fellesråd beholder ansvaret og viser til gode erfaringer med nåværende ordning.

Dersom Kirkelig fellesråd skal beholde forvaltningen er det ut fra følgende fordeler ved nåværende ordning:

- Den ivaretar den store majoriteten som velger begravelse i regi av Den norske kirke (94% i 2003).
- De fleste gravplasser ligger i nærheten av lokale kirker.
- Aktuelle aktører samarbeider i de fleste tilfeller med Den norske kirke.
- Kirkelig fellesråd har god kompetanse på området.
- Ingen signaler tyder på annet enn at kirkelig fellesråd ivaretar oppgaven på en tilfredsstillende måte på vegne av det offentlige.
- Kirkelig fellesråd har sannsynligvis større innsikt i behovene til ulike religioner og livssyn enn det en kommunal etat har.

Uavhengig av hvem som skal ha forvaltningsansvaret bør det opprettes et gravferdsfaglig forum som kan styrke kompetansen i gravferdsfaglige spørsmål og ha en rådgivende funksjon overfor fellesrådet og kommunen.

Utvalget anbefaler videre at begrepet kirkegård erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass i lovverket.

Utvalget anbefaler at det ved nyanlegg bør vurderes å erstatte vigsling av hele gravlundene med vigsling av felt for å tydeliggjøre at deler av gravlundene benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Uavhengig av hvem som skal ha det fremtidige forvaltningsansvaret, legges det til rette for at det i hvert bispedømme / fylke etableres et faglig forum som kan ha en rådgivende funksjon i forhold til fellesråd/kommune, med fokus på samarbeid mellom de ansvarlige for

gravferdsseremoni og gravferdsforvaltning, ulike behov når det gjelder gravferdsskikker og gravlundene som kulturminner.

Dersom kirkelig fellesråd skal være gravferdsforvalter også for fremtiden, anbefaler 2 medlemmer av utvalget at det opprettes en ordning med en kommunal gravferdskontakt. Personen må holde seg oppdatert på gravferdsforvaltning og være et bindeledd mellom kirkelig fellesråd og pårørende som står utenfor Den norske kirke.

Flertallets anbefaling får ikke konsekvenser for eierforholdene til gravlundene. Selv om forvaltningsansvaret legges til kommunen, kan soknet fortsatt eie arealet. Det er lite ønskelig med en gravferdsavgift og anbefaler at kommunen fortsatt skal finansiere gravferdsforvaltningen, uavhengig av hvem som får forvaltningsansvaret

Kapitel 8 – Fredede og verneverdige kirker

Landets eldste kirker og kirkegårder er en vesentlig kilde til forståelse av norsk kulturhistorie. Kirkenes utsmykking er blant landets viktigste kunstsatter. All offentlige og kirkelige utredninger og instanser har de senere tiår understreket det offentliges ansvar for å ivareta denne kulturarven.

Departementet godkjenner oppføring, ombygging, utvidelse og nedleggelse av kirker. Dersom en kirke nedlegges opphører kommunens økonomiske ansvar. Hvis bygget er verneverdig eller fredet får det et statlig tilskudd og riksantikvaren kan også gi støtte til merkostnader ved restaurering av kirkebygg.

Det bevilges i dag 3 mrd kroner for lite til istandsetting og vel 100 mill kroner mangler til årlig vedlikehold.

Utvalget mener at det må etableres særskilte finansieringsordninger for fredede og verneverdige kirker, uavhengig av den fremtidige relasjonene mellom staten og Den norske kirke. Ordningene som etableres for kirkebygg også må gjelde fredede og verneverdige bygg for andre tros- og livssynssamfunn. Dette bør vurderes å ta dette med i beregningsgrunnlaget for bevilgningene til tros- og livssynssamfunnene

Hovedbegrunnelsen for vern av kirker i dag er at kristen tro og kristent verdigrunnlag skal holdes levende i det enkelte lokalsamfunn og i samfunnet som helhet.

Utvalgets flertall anbefaler at det endres til at hovedbegrunnelsen for vern er motivert av samfunnets kulturhistoriske behov.

Utvalgets mindretall anbefaler at dette endres til at samfunnets kulturhistoriske behov er eneste begrunnelse for vern av kirker.

Utvalget anbefaler at det foretas en nøktern og kritisk gjennomgang av hvilke kirker som skal vernes og ivaretas av det offentlige, hvilke kirker Den norske kirke skal ivareta til ordinært bruk og når det er behov for en kombinasjon av de ulike interessene.

Utvalget mener det bør vurderes om staten skal overta eierskapet for særskilte verneverdige kirker, først og fremst de stavkirkene som ikke er i privat regi, et representativt utvalg steinkirker og tidstypiske kirkebygg.

Utvalget anbefaler at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

Utvalget anbefaler at det i tillegg til de ordninger som i dag finnes for støtte til kulturhistoriske bygg, opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske ordningen. Tilskuddsordningen skal automatisk tre i kraft når et

kirkebygg er fredet og vernet. Størrelsen på tilskuddet må utredes nærmere av Riskantikvaren i samarbeid med Den norske kirke. Tilskuddsordningen skal også omfatte den kategorien som Riksantikvaren har definert som "store kirker med nasjonal verdi".

Utvalget anbefaler at tilskuddsordningen, uavhengig av fremtidig kirkeordning, forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter som fordeler tilskuddet etter søknad fra menigheter og/eller fellesråd. Riksantikvaren skal uttale seg om den enkelte søknad.

Utvalgets flertall anbefaler at den nye tilskuddsordningen kommer i tillegg til de finansielle ordninger som i dag gjelder for vanlig vedlikehold av kirker.

Utvalgets flertall vil også understreke behovet for ekstra økonomiske strakstiltak innenfor dagens bevilgningsordninger for å hindre ytterligere forfall og ødeleggelse av kirkebygg.

Utvalget anbefaler at det etableres et kulturminnefaglig kompetansesenter innenfor Den norske kirke. Senteret bør etableres i tilknytning til eksisterende kulturminnefagmiljøer.

Utvalget mener at alle kirker må kunne tjene sitt bruksformål som menighetskirke, uavhengig av vernestatus. Det må kunne gjøres investeringer og oppgraderinger som gjør dette mulig.

Utvalget anbefaler at det vurderes å innføre en lignende ordning som i Danmark, der kirker som fortsatt er i bruk til kirkelige formål har et mindre restriktivt vern av hensyn til bruksbehovene.

Kapitel 9 – Eiendomsrett

De *lokale eiendomsrettslige* spørsmålene har alltid stått i en særstilling, og er i dag løst ved at soknene etter kirkeloven, har fått avklart sin status som egnet rettssubjekter, med full eiendomsrett over kirker, kirkefond, kirkegårder m.m.

De *sentrale* kirkelige eiendommene er samlet i Opplysningsvesenets fond (OVF). Rettslig avklart gjennom Grunnloven, lov og fast praksis som regulerer forvaltningen av fondet og bruken av dets avkastning. Eiendomsretten til selve fondet gjenstår.

Blir Den norske kirke et eget rettssubjekt, vil den ha eiendomsrett. Det må avklares hvilke eiendommer og kirkefond Den norske kirke kan eller bør få overført fra staten.

Det anbefales å bygge videre på grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond, men noen av flertallet mener at eierforholdene er et spørsmål som kirkens egne organer får avgjøre.

Disse personene mener videre at det må foretas et samlet bo-oppgjør ved at Den norske kirke, sentralt, ved Kirkemøtet trer inn i de rettslige disposisjoner som departementet har i dag etter kirkeloven i forhold til soknenes eiendomsrett.

Svalbard kirke overføres til Den norske kirke. Eiendomsretten til Nidarosdomen ligger i dag reelt sett hos staten.

Dersom endringene blir vedtatt anbefaler flertallet at OVF overføres til Den norske kirke. Fra gammelt av kirkelig eiendom som har vært gitt eller ervervet av kirken og ikke av staten eller samfunnet som helhet.

Flertallet mener at grunnlovens § 106 og fondsloven fortsatt skal gjelde, men med nødvendige endringer, mens andre mener at grunnlovens §106 og fondsloven oppheves og at fondet overføres til Den norske kirke sentralt.

Eiendomsgrunn til kirkegårder, gravplasser og tomter for menighetshus, kan skjøtes over til vedkommende kirkelige organer mener flertallet, mens mindretallet mener at eiendommer til offentlige eller allmenne formål vederlagsfritt blør skjøtes over til vedkommende virksomhet i forbindelse med overgang til en ny kirkeordningen. 2 medlemmer mener at de som fester tomter bør få alminnelig innløsningsrett.

Mindretallet i utvalget har også gitt sin anbefaling om fremtidig eierskap. De anser OVF som statens eiendom og fellesskapets verdier. De vil at bygg og eiendommer overføres til Den norske kirke mens skoletomter, lakseelver og områder til rekreasjon beholdes av staten eller avhendes. Det bør foretas en gjennomgang av festetomer med tanke på innløsning der det er aktuelt. Verdier ved salg osv. går inn i bo-oppgjøret fordeles. Den norske kirke får full råderett over de fond den blir overført. Begrunnelsen for dette er at Den norske kirke har fått gratis tomter og nå bør det offentlige få tilsvarende tilbake av kirken. Allmennhetens interesse for jakt og fiske på eiendommene må opprettholdes.

Kapitel 10 – Utvalgets forslag og konklusjoner

Her er utvalgets endelige anbefaling og konklusjon vedrørende de spørsmål som utvalget var bedt om å utrede tatt inn. Det vil si en oppsummering av kapitlene foran.

Vurdering:

Fremtidig kirkeordning

Utvalget har fremmet 3 alternative forslag om fremtidig kirkeordning.

Rådmannen vurdering er at de oppgaver som kommunen skal stå ansvarlig for, er uavhengig av hvilken fremtidig kirkeordning som velges.

Kommunens engasjement for fremtidig kirkeordning, vil være oppgaver, ansvar og finansiering av gravferdsforvaltning og spørsmål rundt hvem skal eie fredede og verneverdige kirker.

Rådmannen fremmer derfor ikke forslag til valg av fremtidig kirkeordning, men overlater til det politiske miljø å si noe om fremtidig statskirkeordning ut fra utvalgets alternative forslag.

Finansieringsordninger

Ulike finansieringsordninger for Den norske kirke vil stå mellom privat eller offentlig finansiering, men kombinasjoner er også mulig.

Rådmannen vurderer det slik at offentlig bevilgninger skal stå som hovedfinansiering kombinert med eventuell medlemskontigent. Det kan også gis mulighet for spleiselagsmodellen.

Gravferdsforvaltning

Rådmannen vurderer spørsmålet om gravferdsforvaltning til å være en offentlig oppgave i tråd med flertallsinnstillingen og tilrår at forvaltningen legges over til det offentlige, mens soknene fortsatt eier gravlundene. Det er viktig i dagens samfunn med en verdinøytral gravferdsordning.

Kommunen bør stå for finansieringen av gravferdsforvaltningen, uavhengig av hvem som får forvaltningsansvaret. Rådmannen tilrår at det ikke innføres en gravferdsavgift.

Det skal sies at Ålesund kommune har god erfaring med at Kirkelig fellelsråd står for gravferdsforvaltningen innenfor dagens kirkeordning. Dagens ordning fungerer bra og det er ikke kommet klager på måten Kirkelig fellelsråd har utført oppgaven på.

Dersom det offentlige og Ålesund kommune får ansvaret, blir det opp til kommunen om den vil inngå avtale med Kirkelig fellelsråd om å overføre ansvaret dit dersom det fortsatt er hensiktsmessig.

Dersom kommunen selv skal stå for forvaltningen kan det bli behov for omdisponering av enkelte stillinger fra kirkelig fellelsråd til ansettelse i kommunen. Dette kan føre til at

kompetanse og ressurser blir bedre utnyttet, da de som har praktisk arbeid ved gravstedene også kan få andre oppgaver i kommunen.

Rådmannen sier seg enig i at begrepet kirkegård endres til gravlund eller gravplass i lovverket. Videre støttes forslaget om at vigsling av nyanlegg skjer felt for felt for å tydeliggjøre at deler av gravlundene benyttes av flere tros- og livssynssamfunn istedenfor at hele anlegget vigsles som tidligere.

Opprettelse av faglig forum som kan ha rådgivende funksjon i forhold til fellesråd / kommune, støttes.

Fredede og verneverdige kirker

Rådmannen mener at soknene skal eie kirkene uavhengig av om de er nye, gamle, fredede eller verneverdige, så lenge de fungerer som menighetskirke. Alle type kirker må kunne tjene sitt formål som menighetskirke, slik at menighetene kan utføre sine oppgaver uten vanskeligheter.

Hele to tredeler av alle kirker figurerer på Riksantikvarens liste selv om de fortsatt tjener sitt formål som menighetskirke. Borgund kirke er fredet og Ålesund kirke er verneverdig.

Det må kunne gjøres investeringer og oppgraderinger uavhengig av status.

Staten ansvar for fredede og verneverdige menighetskirker er noe som må opprettholdes, slik at muligheter for spleiselagsmodeller kan videreføres. Fredede og verneverdige kirker er ofte viktige kulturhus med stort lokalt engasjement, for eksempel nytt orgel i Ålesund kirke.

Da er det også viktig at kommunen kan være med å ta opp lån slik at større rehabiliteringsprosjekt kan gjennomføres.

Rådmannen er enig i at de kirker som tas ut av kirkelig bruk og som er fredede eller verneverdige bør overføres til staten. Den tilskuddsordningen som er etablert for kirkebygg bør også utvides til å gjelde for fredede og verneverdige kirker.

Eiendomsrett

Det er slått fast at soknene etter kirkeloven har full eiendomsrett over kirker, kirkefond, kirkegårder m.m.

Når det gjelder fredede og verneverdige kirker har rådmannen støttet forslaget om at disse overføres til staten når de tas ut av kirkelig bruk.

Når det gjelder Opplysningsvesenets fond (OVF) støtter rådmannen mindretallet sin anbefaling som anser OVF som statens eiendom og fellesskapets verdier.

Bygg og eiendommer som i dag er i kirkelig bruk, overføres til Den norske kirke og kirken får full råderett over disse eiendommene. De andre eiendommene beholdes av staten eller avhendes dersom det er aktuelt.

OVF besitter også 11000 festetomter og disse bør gjennomgå med tanke på innløsning der det er aktuelt. Verdiene ved salg tas inn i et samlet booppgjør.

Allmennhetens interesse for jakt og fiske må opprettholdes utavhengig av eierforholdene.

Økonomiske konsekvenser:

I dagens statlige kirkeordning overføre kommunene midler til drift av Kirkelig fellesråd samt kompensasjon for finansutgifter i forbindelse med låneopptak.

Dersom ansvar og drift av gravferdsforvaltningen skal overføres til kommunen, vil det ikke bli overført midler til Kirkelig fellesråd, men kommunen må selv ta ansvaret og kostnadene av denne forvaltningen.

Juridiske konsekvenser:

Disse vil en få klarlagt når Stortinget har vedtatt en eventuell endring i statskirkeordningen eller gjort vedtak om endring innenfor dagens statskirkeordning.

Andre driftsmessige eller organisatoriske konsekvenser:

Dersom det blir endring i statskirkeordningen, kan dette føre til andre utgifter for kommunen enn dagens tilskudd til Kirkelig fellesråd til drift og investeringer. Dette vil bli avklart når en eventuell ordning er vedtatt og trer i kraft.

Konklusjon med begrunnelse:

Saksutredningen legges fram til behandling med rådmannens vurderinger som grunnlag for innstillingen.

Rådmannens innstilling:

Ålesund bystyre vedtar følgende høringsuttalelse som oversendes departementet sammen med spørsmålene på vedlagte skjema.

1. Den norske kirke organiseres som

Alternativ 1

Lovforankret folkekirke hvor Grunnlovens nåværende bestemmelser om Den norske kirke fjernes men det inntas en ny verdiparagraf.

Alternativ 2

Selvstendig folkekirke på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn og Grunnlovens nåværende bestemmelser fjernes og det inntas en ny verdiparagraf.

Alternativ 3

Grunnlovsforankret folkekirke, som er dagens statskirkeordning, videreføres og dagens Grunnlovsbestemmelser blir opprettholdt.

2. Finansiering

Offentlige bevilgninger står som hovedfinansiering kombinert med eventuell medlemavgift.

3. Gravferdsforvaltning

Kommunen bør overta ansvaret for gravferdsforvaltningen og stå for finansieringen av denne tjenesten. Kommunen kan inngå avtale med Kirkelig fellesråd om å utføre oppgaven slik som dagens ordning er. Det innføres ikke egen gravferdsavgift.

Begrepet kirkegårder endres til gravlund eller gravplass i lovverket.

Vigsling av nyanlegg skjer felt for felt istedenfor at hele anlegget vigsles som tidligere.

Faglig forum med rådgivende funksjon i forholdet fellesråd/kommune opprettes.

4. Fredede og verneverdige kirker

Fredede og verneverdige kirker bør eies av soknene så lenge de fungerer som menighetskirke. Fredede og verneverdige kirker som tas ut av bruk bør overføres til staten. Den tilskuddsordningen som er etablert for kirkebygg bør også utvides til å gjelde for fredede og verneverdige kirker.

5. Eiendomsretten

Soknene skal fortsatt ha full eiendomsrett over kirker, kirkefond, kirkegårder m.m. Fredede og verneverdige kirker som er tatt ut av bruk, overføres til staten.

Opplysningsvesenets fond (OVF) anses som statens eiendom og fellesskapets verdier. Bygg og eiendommer som i dag er i kirkelig bruk, overføres til Den norske kirke og kirken får full råderett over disse eiendommene. De andre eiendommene beholdes av staten eller avhendes dersom det er aktuelt.

OVF besitter også 11000 festetomter og disse bør gjennomgå med tanke på innløsning der det er aktuelt. Verdiene ved salg tas inn i et samlet booppgjør.

Allmennhetens interesse for jakt og fiske må opprettholdes utavhengig av eierforholdene.

Kulturkomiteens tilråding

15.11.2006

Ålesund bystyre vedtar følgende høringsuttalelse som oversendes departementet sammen med spørsmålene på vedlagte skjema.

Pkt 1

Den norske kirke organiseres som

Alternativ 1

Lovforankret folkekirke hvor Grunnlovens nåværende bestemmelser om Den norske kirke fjernes men det inntas en ny verdiparagraf.

1 stemme

Alternativ 2

Selvstendig folkekirke på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn og Grunnlovens nåværende bestemmelser fjernes og det inntas en ny verdiparagraf.

3 stemmer

Alternativ 3

Grunnlovsforankret folkekirke, som er dagens statskirkeordning, videreføres og dagens Grunnlovsbestemmelser blir opprettholdt.

7 stemmer

Pkt 2 – 3 – 4 – 5

Som rådmannens innstilling.

Forslag:

Jan Hovland (TVP) fremmet følgende alternative forslag:

”Kulturkomiteen tar saken om Staten og Den norske kirke til orientering.”

Votering:

Alternativ votering:

Hovlands forslag	3 stemmer
Rådmannens innstilling	8 stemmer

Ny votering vedr. rådmannens innstilling:

Pkt. 1

Alternativ 1: 1 stemme

Alternativ 2: 3 stemmer

Alternativ 3: 7 stemmer

Pkt 2 – 3 – 4 – 5

Rådmannens innstilling enstemmig tilrådd.

Bystyrets vedtak

30.11.2006

Ålesund bystyre vedtar følgende høringsuttalelse som oversendes departementet sammen med spørsmålene på vedlagte skjema.

Pkt 1

Den norske kirke organiseres som

Alternativ 1

Lovforankret folkekirke hvor Grunnlovens nåværende bestemmelser om Den norske kirke fjernes men det inntas en ny verdiparagraf.

3 stemmer

Alternativ 2

Selvstendig folkekirke på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn og Grunnlovens nåværende bestemmelser fjernes og det inntas en ny verdiparagraf.

15 stemmer

Alternativ 3

Grunnlovsforankret folkekirke, som er dagens statskirkeordning, videreføres og dagens Grunnlovsbestemmelser blir opprettholdt.

40 stemmer

Alternativ 4

Ingen mening

2 stemmer

Pkt 2 – 3 – 4 – 5

Som kulturkomiteens tilråding.

Forslag:

Steinar Nilsen (V) fremmet følgende forslag vedrørende voteringsmåten:

Det votes over alle punktene i h ringsskjemaet, og stemmetallene for de enkelte alternativene registreres ved innsendingen av skjemaet.

Votering over voteringsm ten:

Nilsens forslag falt med 53 mot 7 stemmer.

Leif Hovde (KRF) fremmet følgende alternative forslag til pkt. 5, 2. avsnitt:

Forvaltning av Opplysningsvesenets Fond og kirkelige eiendommer forøvrig blir å ta stilling til n r en vet hvilken organisasjonsmodell som blir valgt for Den Norske Kirke i framtida.

Arve Tønning (H) fremmet forslag om nytt alt. 4: "Ingen mening".

Votering:

T nnings forslag vedtatt med 34 mot 26 stemmer.

Pkt 1:

Alternativ 1: 3 stemmer

Alternativ 2: 15 stemmer

Alternativ 3: 40 stemmer

Alternativ 4: 2 stemmer

Pkt. 2:

Kulturkomiteens tilråding enstemmig vedtatt.

Pkt. 3:

Kulturkomiteens tilråding enstemmig vedtatt.

Pkt. 4:

Kulturkomiteens tilråding enstemmig vedtatt.

Pkt. 5 – 1. avsnitt:

Kulturkomiteens tilråding enstemmig vedtatt.

Pkt. 5 - 2. avsnitt:

Alt. votering:

Hovdes forslag
Kulturkomiteens tilråding

14 stemmer
46 stemmer og er vedtatt

Johan Grytten (KRF) permitteres

= 59 voterende

RETT UTSKRIFT

Dato: 01.12.06

Sign.: Tor E. Opstrav

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: ⁰ Ålesund kommune

Type høringsinstans

- ☒ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Ikke eget vedtakspunkt, jfr. bystyrets vedtak.

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☒ Bør fortsette
- ☒ Bør avvikles
- ☒ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Jfr. bystyrets vedtak i pkt. 1.

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☒ Grunnloven
- ☒ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☒ Lov om trossamfunn
- ☒ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Jfr. bystyrets vedtak i pkt 1.

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☒ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☐ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☐ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

Ikke eget vedtaks punkt, jfr. bystyrets vedtak.

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☐ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

Ikke eget vedtaks punkt, jfr. bystyrets vedtak

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☒ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare